

KAZIMIERZ KRYCH

Stan i struktura środków trwałych w lasach państwowych

Состояние и структура основных средств в государственных лесах

Condition and Form of Durable Resources in State Forests Enterprises

Właściwe rozeznanie bazy działalności stanowi z pewnością podstawowy warunek dobrego gospodarowania. W gospodarstwie leśnym rolę bazy spełniają:

- lasy, w tym drzewostany wraz z gruntami leśnymi;
- środki trwałe, to znaczy przedmioty (środki pracy) stopniowo zużywające się w toku produkcji, które określa się również „narzędziami pracy” w szerokim tego słowa znaczeniu;
- środki obrotowe, jak materiały, środki finansowe oraz należności; cechą tych środków jest to, że zużywają się one jednorazowo w toku produkcji. Do grupy tej zalicza się również uzyskiwane produkty oraz produkcję niezakończoną.

Zważywszy, że pierwsza, podstawowa grupa „drzewostany” nie doczekała się, jak dotąd, wyrazu pieniężnego, w aktualnym bilansie państwowego gospodarstwa leśnego obejmującego obszar 6 938 tys. ha¹, środki trwałe, będące przedmiotem rozważań niniejszego artykułu, zajmują dominującą rolę, przewyższając około 5-krotnie wartość środków obrotowych².

Odpowiedniej okazji do analizy nastęrcza przeprowadzona w końcu 1959 r. i uaktualniona o nowe ceny i obroty 1960 r. powszechna inwentaryzacja środków trwałych, mająca na celu uporządkowanie gospodarki środkami trwałymi, stworzenie podstawy do bardziej oszczędnego wykorzystania posiadanego majątku oraz pogłębienie planowania i programowania inwestycji i remontów.

W wyniku powszechnej inwentaryzacji uaktualniono w całym kraju wartość środków trwałych według poziomu cen z 1 lipca 1960 r., korygując przez to samo dotychczasową ich wartość obniżoną przez ruch cen i zmianę waluty. Największe korzyści przypadły stąd tym jednostkom gospodarczym, które dysponują w większości majątkiem pochodzącym sprzed 1945 r. Wartość bowiem majątku przedwojennego została oszacowana na podstawie cen 1938 r., a następnie w 1948 r. skorygowana w sposób problematyczny przez zastosowanie mnożnika 80. Nie rzadko odbiegała ona dziesięciokrotnie od wartości analogicznych środków trwałych wprowadzonych do ksiąg po cenach z 1 lipca 1960 r.

¹ Powierzchnia ogólna, administrowana przez okręgowe zarządy lasów państwowych.

² Dla porównania posłużono się wartością netto środków trwałych, tj. po potrąceniu aktualnego ich umorzenia (dane na 31. XII. 1960 r.). W dalszym ciągu artykułu będzie mowa wyłącznie o wartości początkowej środków trwałych, tj. bez uwzględnienia ich umorzenia.

W państwowym gospodarstwie leśnym¹ ten rodzaj majątku trwałego ma bardzo wysoki udział stanowiący na 31 grudnia 1960 r. 73% ogółu wartości środków trwałych i stąd powszechna inwentaryzacja musiała spowodować istotną zmianę w ujęciu wartości tych środków. W wyniku przeceny, tzw. „wartość odtworzenia”² majątku trwałego, którym zarządzają wszystkie jednostki organizacyjne lasów państwowych wzrosła z 4,0 do 14,5 mld złotych.

Porównanie ogólnej wartości majątku trwałego, będącego w dyspozycji jednostek lasów państwowych, z wartością środków trwałych zjednoczeń przemysłowych resortu leśnictwa i przemysłu drzewnego dowodzi, że niesłuszny był dość szeroko rozpowszechniony pogląd jakoby gospodarka środkami trwałymi w lasach państwowych miała drugorzędne znaczenie ze względu na przyrodniczy charakter produkcji leśnej.

Pomimo, że leśnictwo jest działem gospodarki narodowej o największym niedosyć inwestycyjnym, rozmiary jego produkcji oraz specjalne wymagania w stosunku do budownictwa osad służbowych sprawiają, że wartość środków trwałych w lasach państwowych jest stosunkowo znaczna. Świadczy o tym następujące porównanie wyprowadzone na podstawie danych sprawozdawczych przemysłu z 1960 r. a dla lasów państwowych z roku gosp. 1960/1961.

Tabela 1

Porównanie wartości środków trwałych z różnych działów resortu leśnictwa i przemysłu drzewnego

Dział	Wartość środków trwałych				
	ogółem		na 1 zatrudnionego w tys. zł	na 1 zł	
	mln zł	%		produk- cji czy- stej	akumu- lacji
Przemysł papierniczy	10 061	29,3	318,0	4,97	8,63
Przemysł leśny	4 034	11,7	83,8	2,55	8,47
Przemysł meblarski	1 905	5,6	71,3	1,64	4,42
Przemysł płyt, sklejek i zapalek	1 902	5,6	155,1	2,81	5,09
Inne zjednoczenia przemysłowe	1 907	5,6	101,1	1,78	2,86
Razem pion przemysłu	19 809	57,7	144,1	3,04	6,36
Jednostki lasów państwowych	14 495	42,3	89,5	1,61	2,39
Ogółem	34 304	100,0	114,6	2,21	3,73

Z tabeli 1 wynika, że wartość środków trwałych przypadająca na 1 zatrudnionego (stanowisko pracy) jest wyższa w jednostkach lasów państwowych niż w przemyśle meblarskim i leśnym. Wartość ogólna majątku trwałego lasów państwowych stanowi aż 72% wartości środków trwałych zaangażowanych we wszystkich jednostkach przemysłowych resortu leśnictwa i przemysłu drzewnego, łącznie z tak poważnym zjednoczeniem jak Zjednoczenie Celulozowo-Papiernicze.

W nawiązaniu do materiałów statystycznych zestawionych w trakcie powszechnej inwentaryzacji nasuwają się następujące uwagi i wnioski.

¹ W 1960 r. państwowe gospodarstwo leśne obejmowało ogółem 1030 samodzielnych jednostek, zorganizowanych na zasadach pełnego, wewnętrznego rozrachunku gospodarczego (nadleśnictwa, zespoły nadleśnictw, zespoły składnic, ośrodki remontowo-budowlane, ośrodki transportu leśnego, gospodarstwa szkółkarskie, łakowo-rolne, rybne oraz wyluszczenie nasion).

² Przez wartość odtworzenia rozumie się sumę nakładów, jaką należałoby ponieść celem odbudowy (zakupu) danego środka trwałego w warunkach 1960 r. i przy założeniu cen z 1 lipca 1960 r. Wyceńniono na podstawie odpowiednich cenników Biura Powszechnej Inwentaryzacji.

Struktura środków trwałych

Jak w żadnej innej gałęzi gospodarki narodowej w jednostkach organizacyjnych lasów państwowych w ogólnej masie środków trwałych ogromną przewagę mają budynki i budowle, na które przypada 93,5% ogólnej wartości środków trwałych.

Tabela 2

Procentowy udział wartości środków trwałych w lasach państwowych, przemyśle leśnym i celulozowo-papierniczym

Grupa środków trwałych	Lasy państwowe	Zjednoczenie Przemysłu Leśnego	Zjednoczenie Przemysłu Celulozowo-Papierniczego
1. Budynki	70,9	55,9	29,4
2. Budowle	22,6	18,3	11,6
3. Maszyny, urządzenia i kotły	0,1	6,7	8,5
4. Maszyny, urządzenia ogólnego zastosowania	0,2	2,2	2,7
5. Maszyny, urządzenia specjalne, branżowe	0,6	9,9	39,9
6. Urządzenia techniczne	0,2	3,7	6,5
7. Środki transportowe	5,4	3,3	1,4
Razem	100,0	100,0	100,0

Udział grup 3, 4, 5 i 6 w lasach państwowych wyrażających wartość maszyn i urządzeń technicznych równa się 1,1% ogólnej wartości środków trwałych. Struktura ta powinna zmienić się na korzyść grup od 3 do 6 w miarę zastępowania pracy ręcznej pracą maszyn.

Ogólnie znaną tendencją w naszej gospodarce narodowej jest pęd do inwestowania w budynki i budowle (tzw. „mury”). O ile w przemyśle taki kierunek inwestycyjny musi być uznany za niewłaściwy, mało efektywny, o tyle przy występującym w lasach państwowych niedosycie środków inwestycyjnych i powszechnie znanym braku osad o przeciwdziałaniu rozwojowi budownictwa budowlano-montażowego nie może być mowy. Budowa osad stanowi w lasach państwowych potrzebę wysuwającą się na pierwszy plan.

Analiza stanu środków trwałych według grup klasyfikacyjnych przyjętych w toku powszechnej inwentaryzacji

Budynki. Wartość odtworzenia wszystkich budynków wynosi 10,17 mld złotych, z czego z kolei na budynki mieszkalne i gospodarcze (głównie osady służbowe pracowników administracji lasów państwowych) przypada 9 656 mln zł, tzn. 95% wartości wszystkich budynków oraz 67% wartości całości majątku trwałego.

Z ogólnej liczby 21 535 obiektów mieszkalnych 11 889 obiektów (55%) pochodzi sprzed 1920 r., a tylko 2 016 (9%) z okresu najnowszego, tj. z lat 1956 — 1960.

Tempo budowy budynków przedstawia tabela 3.

Liczba 56 375 istniejących w końcu 1960 r. w lasach państwowych budynków nie zaspokaja potrzeb zarówno pod względem ilości jak i jakości. Szczególnie jaskrawo uwidacznia się to w budynkach mieszkalnych.

Przeciętne roczne tempo budowy budynków ogółem oraz budynków mieszkalnych

Treść	Lata			
	1921—1945	1946—1949	1950—1955	1956—1960
Budynki ogółem				
liczba obiektów budowanych średnio w roku	617	495	755	1 262
przeciętna wartość 1 obiektu (tys. zł)	158	166	140	133
przeciętna powierzchnia 1 obiektu (m ²)	133	147	128	116
Budynki mieszkalne				
liczba obiektów budowanych średnio w roku	217	157	264	403
przeciętna wartość jednego obiektu (tys. zł)	298	386	263	257
przeciętna powierzchnia obiektu (m ²)	166	280	190	127

Potrzeby w zakresie budynków mieszkalnych szacuje się następująco:

budynki służbowe nadleśnictw w zaokrągleniu	1 000
budynki mieszkalne dla adiunktów i innych pracowników nadleśnictw .	3 000
leśniczówki	9 000
gajówki	15 000
osady robotnicze 2-rodzinne	11 000
pozostałe budynki mieszkalne	1 000
razem	40 000

Stan obecny — 21 535 budynków mieszkalnych wskazuje, że potrzeby te są jak dotąd zaspokojone w 54%.

Dotychczasowe tempo budownictwa nigdy nie nadążało za potrzebami. Przyjmując średni odsetek amortyzacji w części przeznaczony na wymianę (1,8%) i wynikający stąd średni okres użytkowania 55—60 lat, w latach 1960—1980 należałoby budować rocznie dla zachowania istniejącej substancji około 390 budynków, dla osiągnięcia w 1980 r. niezbędnych 40 tys. budynków mieszkalnych

$$\frac{(40\,000 - 21\,535)}{20} + 390 \quad . \quad . \quad . \quad 1\,310 \text{ budynków}^1.$$

Jak wynika z tabeli 3 okres najintensywniejszego budownictwa osad w lasach państwowych przypada na lata 1956—1960. W latach tych oddawano do użytku rocznie średnio około 400 budynków, przy czym na ilość tę składa się zarówno budownictwo inwestycyjne, zakupy inwestycyjne, budownictwo pozaplanowe ze środków obrotowych jak i obiekty odbudowane ze środków na remonty kapitalne. Obecna pięcioletka nie przynosi istotnej poprawy pod tym względem, zważywszy, że ze środków inwestycyjnych średnio rocznie planuje się wybudować 380 osad.

W celu jak najoszczędniejszego wykorzystania środków, polityka Ministerstwa Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego zmierza w kierunku potaniaenia kosztów budow-

¹ Po 1980 r. w przypadku zrealizowania tych założeń i utrzymania potrzeb na niezmiennym poziomie budownictwo osad musiałoby prawdopodobnie spaść do liczby około 400—450 budynków rocznie, z uwagi na wzrost udziału nowych obiektów nie wymagających wymiany oraz ze względu na wejście do eksploatacji w przeważającej mierze budynków o konstrukcji murowanej, których okres użytkowania trwa ponad 100 lat.

nictwa, przede wszystkim przez lepsze wykorzystanie kubatury i powierzchni budynku. Realizacja tych zamierzeń przyniosła stałą obniżkę kosztu 1 budynku mieszkalnego w latach 1946—1960. Wysoki przeciętny koszt i duża powierzchnia jednego budynku z lat 1945—1949 wynikają z odbudowy dużych obiektów na ziemiach zachodnich.

Ogólną sytuację w zakresie stanu budynków mieszkalnych pogarsza fakt, że około 55% tych budynków pochodzi sprzed 1920 r. oraz że w dużej części są to budynki drewniane lub o konstrukcji mieszanej, co powoduje, że w najbliższych latach trzeba się będzie liczyć z dużym ich wypadem. Szacuje się, że do 1980 r. trzeba będzie zlikwidować około 8 tys. obiektów.

W stosunku do pozostałych budynków (poza obiektami mieszkalnymi) można wysunąć następujące ogólne wnioski.

1. Istotne znaczenie dla gospodarstwa leśnego mają budynki magazynowe. W toku powszechnej inwentaryzacji stwierdzono, że we wszystkich jednostkach organizacyjnych lasów państwowych takich obiektów jest zaledwie 276 o wartości 32 mln zł, z czego wynika, że przeciętnie tylko co czwarta jednostka ma oddzielny budynek magazynowy. W najgorszym położeniu znajdują się pod tym względem jednostki podstawowe, tj. nadleśnictwa i zespoły składnic. W większości tych jednostek magazyny znajdują się w pomieszczeniach nieprzystosowanych do składowania i przechowywania materiałów w piwnicach, barakach, różnego rodzaju komórkach itp. Są to w dodatku pomieszczenia ciasne, ciemne i wilgotne, nie mające odpowiednich urządzeń wentylacyjnych, co nie wpływa korzystnie na składowanie i przechowywanie materiałów.

Okręgowe zarządy lasów państwowych z braku odpowiednich kredytów inwestycyjnych budowę pomieszczeń magazynowych przesuwają na dalszy plan, na pierwszym miejscu stawiając budownictwo mieszkaniowe i gospodarcze. W rezultacie potrzeby w zakresie nowych dodatkowych budynków i pomieszczeń magazynowych na ostatnie lata bieżącej pięcioletki szacuje się na około 150 tys. m³ kubatury, tj. około 58% stanu obecnego, przy czym koszt tych inwestycji oceniany jest wstępnie na sumę około 60 mln złotych.

2. Duże znaczenie zarówno pod względem ilości jak i wartości odgrywają również budynki gospodarcze. Potrzeby w tym zakresie również nie zostały zaspokojone, choć w mniejszym stopniu niż to ma miejsce w odniesieniu do budynków mieszkalnych. Niższe zapotrzebowanie na budynki gospodarcze wiąże się z ogólną polityką resortu, ściślejszego związania leśnika i robotnika leśnego z pracą w lesie z jednoczesnym oderwaniem go od pracy ubocznej na roli.

Istniejący potencjał budynków gospodarczych jest jednak bardzo znaczny i samo jego utrzymanie na aktualnym poziomie wymagałoby olbrzymich nakładów inwestycyjnych w wysokości 50—60 mln złotych rocznie, czego jednak nie zabezpieczają obecne plany inwestycyjne.

Budowle. W grupie 2 „budowle” zdecydowaną przewagę mają budowle komunikacyjne — 2 855 mln zł — 88% wartości grupy 2, budowle inżynieryjno-wodne (groble, zapory itp.) — 212 mln zł — 7% wartości grupy 2, wieże przeciwpożarowe i grodzienia — 122 mln zł — 4% wartości grupy 2.

Potrzeby gospodarki leśnej w zakresie tych budowli są olbrzymie. Wystarczy przypomnieć, że np. w porównaniu z Czechosłowacją posiadamy zaledwie czwartą część, a w porównaniu z NRF szóstą część ilości dróg w przeliczeniu na 100 ha powierzchni leśnej¹. Ogólne potrzeby w zakresie budownictwa dróg leśnych szacuje się na około 12 mld złotych.

¹ Rudolf Fromer „Akumulacja i inwestycje w Perspektywicznym Planie Rozwoju Leśnictwa”, „Sylwan” nr 6/1960.

Potoki górskie wymagające regulacji na długości około 2,5 tys. km regulowane są zaledwie w około $\frac{1}{3}$ tej długości.

Nowe melioracje leśne potrzebne są na powierzchni około 250 tys. ha, odbudowy wymagają na powierzchni około 375 tys. ha.

Braki te powodują olbrzymie straty z tytułu obniżenia przyrostu drzewostanów nie licząc szkód, jakie społeczeństwo ponosi z tytułu degradacji gleby, niekorzystnych zmian stosunków wodnych, klimatycznych itp.

Według danych powszechnej inwentaryzacji przyrost wartości dróg kołowych¹, kolei, urządzeń stacyjnych, inżynieryjno-wodnych ze środków na inwestycje i remonty w cenach obecnie obowiązujących przedstawiał się jak poniżej:

1921 — 1945	—	30,8 mln zł
1946 — 1949	—	36,1 mln zł
1950 — 1955	—	37,3 mln zł
1956 — 1960	—	122,1 mln zł.

Zestawienie powyższe wskazuje wyraźnie na niedoceniecie tego odcinka gospodarki w okresie Polski kapitalistycznej.

Przełom dokonany w latach 1956—1960, jakkolwiek daleki od zaspokojenia potrzeb, wskazuje, że odcinek ten nie uszedł całkowicie uwagi i że w miarę gdy lasy państwowe będą otrzymywać większe limity inwestycyjne, nastąpi tu odpowiednie doinwestowanie. Wpłynie na to w dużej mierze rozwój transportu mechanicznego.

Maszyny i urządzenia. Zgodnie z obowiązującymi wytycznymi — ewidencja maszyn i urządzeń podzielona została na następujące grupy:

- maszyny, urządzenia i aparaty ogólnego przeznaczenia;
- maszyny, urządzenia i aparaty specjalne branżowe;
- urządzenia techniczne.

Ogólna wartość maszyn i urządzeń — 163 mln złotych i średnia stopa amortyzacyjna w części dotyczącej wymiany — 13% wskazują, że na odtworzenie tego majątku na poziomie 1960/1961 r. wystarczyłoby około 21—22 mln zł rocznie.

W rzeczywistości na zakup maszyn i urządzeń poza środkami transportowymi wydano znacznie więcej.

w latach 1956 — 1957	—	34 mln zł (średnio)
w roku 1959	—	43 mln zł
w roku 1960	—	59 mln zł
w roku 1961	—	62 mln zł
w roku 1962 (plan)	—	68 mln zł.

Wskazuje to na ich znacznie szybsze zużycie w stosunku do obowiązujących stawek amortyzacyjnych. Zjawisko to może mieć swe źródło, między innymi, w nieracjonalnym wykorzystaniu zakupionego sprzętu. Okręgowe zarządy lasów państwowych wydają prawdopodobnie część środków na zakup maszyn i sprzętu, który zbyt szybko niszczy ze względu na brak należytej obsługi, konserwacji i napraw.

Środki transportowe. Wartość odtworzenia środków transportowych wynosi 776 mln zł, z czego na środki mechaniczne przypada w zaokrągleniu 606 mln zł, a na kolejki 126 mln zł.

¹ Trzeba mieć na uwadze, że powszechna inwentaryzacja objęła w zasadzie stosunkowo znikomą część dróg kołowych (o twardej nawierzchni) będących w posiadaniu jednostek lasów państwowych, przy czym zachodzi przypuszczenie, że sposób potraktowania dróg leśnych, ich ujęcie lub nie ujęcie wyceną, zależało głównie od ustosunkowania do zagadnienia przez konkretną jednostkę. Wobec takiego stanu rzeczy ewentualne wnioski należy wyciągać z dużą ostrożnością.

Przyjmując średnią stawkę na wymianę dla środków mechanicznych w warunkach gospodarstwa leśnego 13,2%, w stanie środków mechanicznych powinna figurować przynajmniej wartość zakupionych środków mechanicznych z ostatnich 6—7 lat, tzn. około 650 mln złotych.

W bilansie na 31 grudnia 1960 r. jest o około 50 mln zł mniej, co może oznaczać, że rzeczywiste zużycie środków mechanicznych jest nieznacznie wyższe aniżeli to wynikałoby ze średniej stawki amortyzacyjnej.

Stan środków transportowych pozwala na wywiezienie w roku 1960/1961:

środkami motorowymi	—	6 860 tys. m ³ drewna
końmi	—	110 tys. m ³ drewna
kolejkami	—	500 tys. m ³ drewna
		razem 7 470 tys. m ³ drewna.

Stanowi to około 54% całości wywozu drewna z lasu, nie licząc prac zastępczych wykonywanych przez ten transport.

W najbliższej przyszłości wobec prognozy zmniejszenia pogłowia koni chłopskich oraz wycofania się POM od wywozu drewna, wywóz ten własnymi środkami będzie musiał wzrosnąć, co pociągnie za sobą odpowiednie zmiany w strukturze inwestycji.

W każdym razie, przyjmując nawet zasadę utrzymania tylko potencjału wywozowego na obecnym poziomie, na samą wymianę zużytych środków potrzeba rocznie nakładów inwestycyjnych 80 mln zł (przeciętna nakładów w latach 1959—1961 — 72 mln zł), a na remonty kapitalne 58 mln zł (przeciętna nakładów w latach 1959—1961 — 33 mln zł). Porównanie tych cyfr wskazuje na zarysowującą się w ostatnich latach dekapitalizację stanu środków wywozowych.

Problem dekapitalizacji środków trwałych

Brak należytej wyceny majątku trwałego sprzyjał dekapitalizacji, uniemożliwiając posługiwanie się wypracowanymi metodami rachunku ekonomicznego w zakresie gospodarki remontowej i inwestycyjnej w części dotyczącej odtworzenia istniejącego majątku.

Z chwilą przeceny i zastosowania właściwych stawek amortyzacji, począwszy od roku gosp. 1961/1962 uzyskało się automatyczny sprawdzian, którym jest stopień wykorzystania odprowadzonej na rachunki specjalne zwiększonych kwot amortyzacji.

Porównanie dotychczasowych nakładów na inwestycje i remonty kapitalne i bieżące, z odpowiednimi wielkościami wynikającymi z szacunku zużycia środków trwałych według nowych stawek, przedstawia się następująco.

Szacunkowe roczne zużycie środków trwałych według stawki amortyzacyjnej, w części dotyczącej wymiany — 350 mln zł.

z tego przypadku:

na budynki i budowle	—	237 mln zł
na środki transportowe	—	92 mln zł
na maszyny i urządzenia	—	21 mln zł.

Nakłady inwestycyjne w latach 1956—1962

R o k	Nakłady w milionach złotych			
	ogółem	budynki, budowle	środki transporto- we	maszyny i urządzenia
1956	224	97	94	33
1957	298	145	120	33
1958	232	112	83	37
1959	349	235	71	43
1960	409	280	70	59
1961	464	327	75	62
1962 (plan)	473	326	79	68

Z porównania liczb podanych w tabeli 4 wynika, że w latach ubiegłych dekapitalizacja dotknęła szczególnie budynki i budowle. W dziale tym jeszcze w 1959 r. nie osiągnięto równowagi.

Szacunkowe roczne zużycie środków trwałych w części dotyczącej remontów kapitalnych według stawek amortyzacyjnych wynosi około 228 mln zł, z czego przypada:

na budynki i budowle	— 160 mln zł
na środki transportowe	— 62 mln zł
na maszyny i urządzenia	— 6 mln zł.

Zużycie to znacznie przekracza wysokość rocznych nakładów na remonty kapitalne.

Fakt, że część remontów o charakterze kapitalnych, wykonywana jest w warunkach gospodarstwa leśnego ze środków obrotowych (drogi, melioracje), nie usprawiedliwia tak niskich nakładów. Jeszcze w 1962 r. pokrywają one zaledwie 50—60% szacunkowego zużycia majątku trwałego w części podlegającej renowacji ze środków na remonty kapitalne.

Nakłady na remonty kapitalne w latach 1957—1962

R o k	Nakłady w milionach złotych			
	ogółem	budynki, budowle	środki transporto- we	maszyny i urządzenia
1957	77,4	52,3	24,7	0,4
1958	86,7	58,3	28,0	0,4
1959	99,5	72,5	26,7	0,3
1960	115,5	82,7	31,9	0,9
1961	126,2	78,4	46,4	1,4
1962	137,0	96,0	38,2	2,8

Nakłady na remonty bieżące i konserwacje wyniosły średnio w latach 1957—1961 — 325 mln zł. Zgodnie z przyjętymi zasadami gospodarki remontowej wysokość

tych nakładów powinna równać się łącznej sumie nakładów na inwestycje i remonty kapitalne, wynikającej z ogólnej stawki amortyzacyjnej, tj. około 580 mln złotych.

A zatem nakłady na inwestycje, remonty kapitalne, średnie i bieżące oraz na konserwacje, a więc na wszelkiego rodzaju zabiegi mające na celu utrzymanie obecnego stanu środków trwałych na tym samym poziomie, powinny wynieść w lasach państwowych około 1,0—1,3 mld zł rocznie.

Nie biorąc już pod uwagę lat 1950—1957, w czasie których nakłady te były wyjątkowo niskie, obecnie również nie osiągnęły one jeszcze takiego poziomu, aby można było mówić o wzroście wartości majątku trwałego w lasach. Wynosiły one:

w roku 1959	—	436 mln zł,
1960	—	873 mln zł,
1961	—	1 019 mln zł,
1962	—	1 071 mln zł (plan).

Analiza niniejsza wykazuje zarazem, że o ile w zakresie wielkości nakładów inwestycyjnych osiągnięto już poziom, przy którym można by mówić o wzroście wartości majątku trwałego, o tyle nakłady na remonty i konserwacje są jeszcze niedostateczne i mogą zniweczyć efekt, jaki się osiągnie z tytułu zwiększonej rozbudowy majątku.

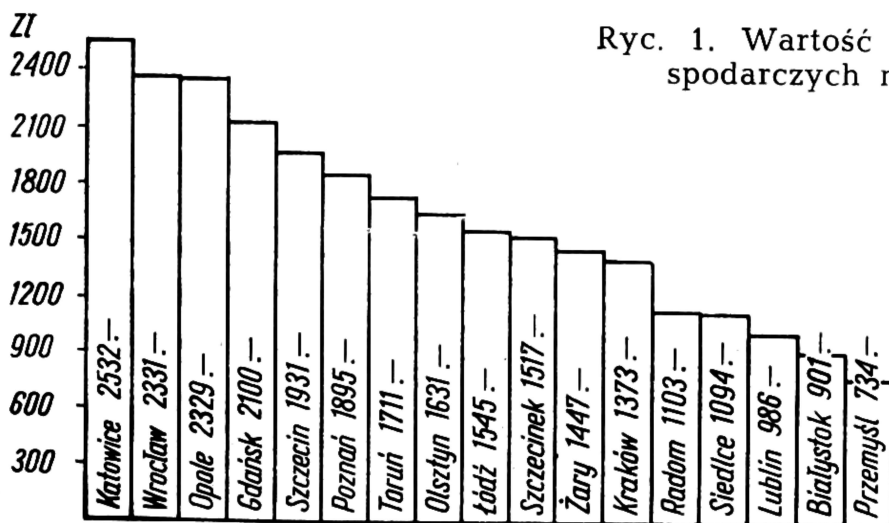
W tym stanie rzeczy problem całkowitego zatrzymania procesu dekapitalizacji majątku trwałego nie należy już obecnie w inwestycjach, lecz w remontach kapitalnych i bieżących.

Naczelnym zadaniem powinno być uzyskanie odpowiednich limitów w zakresie remontów kapitalnych o około 40%, a w zakresie remontów bieżących o około 20%.

Rozmieszczenie środków trwałych

Rozmiary niniejszego artykułu nie pozwalają na szczegółową analizę zaspokajania potrzeb w zakresie majątku trwałego w leśnictwie w poszczególnych rejonach kraju. Powszechnie znanym faktem jest niedoinwestowanie jednych jednostek organizacyjnych i stosunkowo korzystniejsza sytuacja drugich.

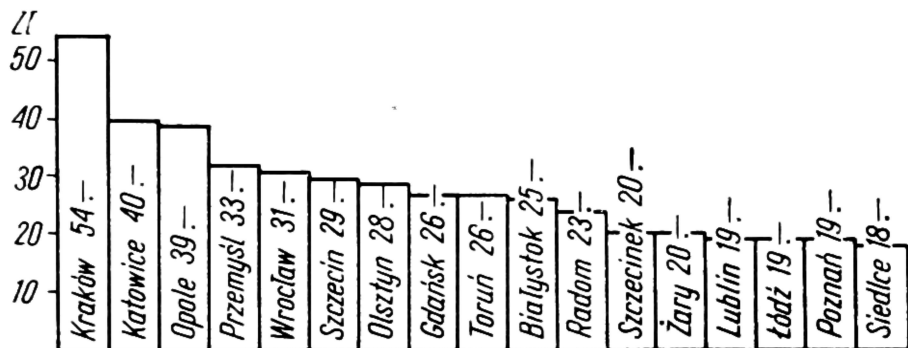
Próbie syntetycznego ujęcia lokalizacji środków trwałych według okręgowych zarządów lasów państwowych, których zasięg w zasadzie pokrywa się z administracyjnym podziałem kraju, przedstawiają ryciny 1—3.

Ryc. 1. Wartość budynków mieszkalnych i gospodarczych na 1 ha powierzchni leśnej.

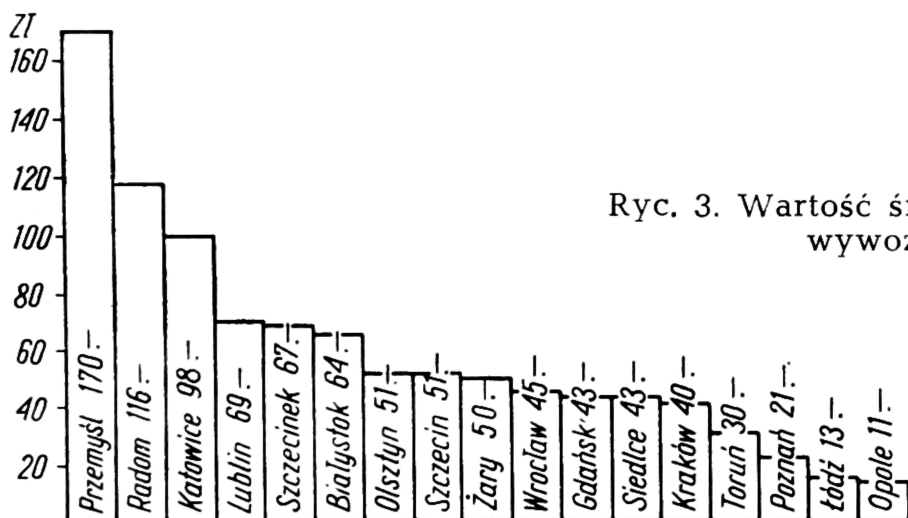
Najmniejszą wartością budynków mieszkalnych i gospodarczych dysponują aktualnie okręgowe zarządy lasów państwowych położone na wschodzie, a częściowo i w centrum kraju. A więc Przemyśl (734 zł na 1 ha powierzchni leśnej), Białystok (901 zł), Lublin (906 zł) oraz Siedlce (1 094 zł). W znacznie lepszej sytuacji znajdują się okręgi zachodnie: Katowice (2 532 zł), Opole (2 329 zł) i Wrocław (2 331 zł).

Lokalizacji budynków biurowych i pozostałych budynków nie rozpatruję ze względu na ich niewielkie stosunkowo znaczenie dla gospodarstwa leśnego.

Ryc. 2. Wartość maszyn i urządzeń na 1 ha powierzchni leśnej.

Najwyższe wskaźniki nasycenia w maszyny i urządzenia wykazują te okręgowe zarządy, w których występuje niedobór rąk do pracy. W porównaniu do Krakowa, Katowic i Opola za niskie wydają się wskaźniki w Przemyślu, Szczecinie, Olsztynie i Żarach, a więc w województwach, w których niedobór robotników daje się szczególnie we znaki. Zgrupowanie sprzętu mechanicznego w tych rejonach kraju, w których bilans robotniczy kształtuje się niekorzystnie w obecnym, początkowym okresie mechanizacji prac w leśnictwie, ułatwia organizację usług remontowych, rozbudowę zaplecza technicznego oraz szkolenie obsługi.

Ryc. 3. Wartość środków transportowych na 1 m³ wywozu drewna (ogółem).

Wysoki wskaźnik wartości środków transportowych w OZLP w Radomiu wynika z posiadania kolejki, której usługi świadczone są nie tylko na rzecz wywozu drewna i nie tylko dla resortu leśnictwa i przemysłu drzewnego. Po wyeliminowaniu z rozważań tego okręgu w pozostałych wskaźnik wartości środków transportowych kształtuje się odwrotnie proporcjonalnie do udziału wywozu chłopskiego w ogólnym wywozie drewna z lasu i w zasadzie stanowi wynik aktualnego układu zdolności wywozowej chłopów oraz POM i PGR do własnych środków wywozowych.

Najtrudniej jest sformułować wnioski dotyczące rozmieszczenia obiektów melioracyjnych, dróg i pozostałych budowli. Wartościowe, najwyższe wskaźniki na 1 ha powierzchni leśnej wykazują OZLP we Wrocławiu — 2 650 zł i Krakowie — 1 758 zł,

co spowodowane jest, między innymi, pilną potrzebą zabudowy potoków górskich w celu przeciwdziałania klęskom powodzi. W zakresie dróg i melioracji kryteria powszechnej inwentaryzacji nie zostały dostatecznie „ubranżowane”, aby wyniki jej mogły posłużyć do odpowiednich porównań.

Sprawa lepszego wykorzystania środków trwałych

Sprawa niedoinwestowania gospodarstwa leśnego znana jest kierownictwu naszej gospodarki narodowej, które uznało jednak, że z punktu widzenia interesu ogólnonarodowego są inne jeszcze pilniejsze potrzeby do zaspokojenia.

Potrzeby gospodarstwa leśnego zgodnie z założeniami inwestycyjnego planu perspektywicznego mają być uwzględnione w rozmiarze zapewniającym rozszerzoną reprodukcję dopiero w latach 1971—1975. W tym czasie wysokość nakładów inwestycyjnych, w cenach 1961 r., ma wynieść 18 800 mln zł¹, co stanowiłoby przeciętny roczny nakład 3 760 mln zł i tym samym dziesięciokrotny wzrost w stosunku do nakładów inwestycyjnych w 1960 r.

W tym stanie rzeczy, przy istniejącym obecnie niedosycie środków trwałych, z większą ostrością wyłania się problem pełniejszego ich wykorzystania i lepszego zagospodarowania. Jak już wspomniano, wiele uwag krytycznych można by tu poświęcić wykorzystaniu maszyn i urządzeń, cytując przykłady braku konserwacji i należytego zabezpieczania przed wpływami atmosferycznymi, nieumiejętnej obsługi itp.

Więcej uwagi niż dotychczas wymaga rozbudowa zaplecza technicznego, zwłaszcza w ośrodkach budowlano-montażowych i w nadleśnictwach. Szczególnie złożoną sprawę stanowi wyposażenie nadleśnictw w garaże i warsztaty wyposażone w odpowiednie urządzenia i obrabiarki, biorąc pod uwagę opłacalność takiego przedsięwzięcia.

Oddzielny problem stanowi zagospodarowanie środków trwałych na stałe wyłączonych z użytkowania. Według danych uzyskanych w toku powszechnej inwentaryzacji, dotyczących tylko 13 okręgowych zarządów lasów państwowych (bez Łodzi, Szczecina, Wrocławia i Białegostoku), było w lasach państwowych 1 370 obiektów nieczynnych o wartości 83 mln zł, z czego 860 obiektów na 30 mln zł znajdowało się w likwidacji.

Przytoczone liczby należy uznać za niepełne. W rzeczywistości stan nie użytkowanych środków trwałych we wszystkich jednostkach organizacyjnych lasów państwowych jest, szacunkowo biorąc, przynajmniej dwa razy większy.

Najczęściej spotykanymi przyczynami nie użytkowania są:

w zakresie budynków i budowli

- 1) brak odpowiednich urządzeń, zły stan techniczny — około 40% wykazanych obiektów „nieczynnych”,
- 2) nieodpowiednia lokalizacja, nieprzydatność — około 20% wykazanych obiektów,
- 3) zajęcie pomieszczeń przez osoby spoza administracji lasów państwowych (budynki mieszkalne) — około 25% wykazanych obiektów „nieczynnych”,

w zakresie maszyn i urządzeń

nieprzydatność z powodu wad technicznych, nadmiernego zużycia lub zmiany warunków produkcji (np. likwidacja kolejek).

¹ Franciszek Krzysik: Aktualne problemy leśnictwa i drzewnictwa w planie perspektywicznym. „Sylwan”, 1960 r., nr 6.

Wydaje się, że odpowiednie wnioski w sprawie ewentualnego wykorzystania nieczynnych środków trwałych wyciągną same okręgowe zarządy lasów państwowych, jako gospodarze terenu.

Powyższa ocena stanu majątku trwałego w jednostkach organizacyjnych lasów państwowych nasuwa wiele refleksji. Ze swej strony, obok wysuniętych już w treści uwag, chciałbym na zakończenie dorzucić jeszcze jedną, a mianowicie, droga do pełniejszego zaspokojenia potrzeb w zakresie lepszego wyposażenia gospodarstwa leśnego w środki trwałe prowadzi nie tylko przez zwiększenie przez Państwo nakładów na inwestycje leśne i remonty gdyż nie mniej ważne jest również należyte wykorzystanie środków przeznaczonych na ten cel, a to już zależy w całości od ludzi zatrudnionych w lasach państwowych.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 3 lipca 1962 r.